



Ny slöjdrapport visar: *Låt eleverna bestämma så lär de sig mer*

*En alltför lärardominerad slöjdundervisning har förö-
dande effekter på det läraren vill lära ut. Bäst resultat nås
när eleven får utveckla sina egna idéer. Eleven lär sig också
att använda sina slöjdkunskaper i praktiken.*

Det här är några av de resultat som kommer fram i denna tredje slöjdrapport. Den har gjorts vid institutionen för slöjd och hushållsvetenskap i Göteborg på uppdrag av skolverket.

Arbetet i slöjden är till sin natur en process där man har möjlighet att utgå från elevens egna idéer och uppslag. Idén ligger till grund för fortsatt planering och utförande. Elevernas intresse bygger på viljan att förverkliga en idé. Intresset förstärks i processen genom att eleven ser arbetet fortskrida och genom att eleven hela tiden gör nya val, tar nya beslut. I utförandet, genom sitt skapande arbete, tillägnar sig eleven förtroendet med de verktyg, redskap och maskiner samt de metoder som är nödvändiga för att han eller hon ska kunna genomföra sitt projekt. Processen avslutas med värdering av resultatet, den påtagliga slöjdprodukten och den egna arbetsinsatsen. I denna process måste samspelet och samarbetet mellan lärare och elev fungera så att eleven får tillfälle att träna sina färdigheter i att tänka, diskutera och lösa problem också i okända situationer.

Slöjd är roligt

Resultaten i huvudrapporten visar att eleverna överlag har en mycket positiv inställning till slöjden. De tycker att slöjden är rolig och samtidigt viktig. Dag-

böckerna genomsyras av att eleverna trivs i slöjden. Eleverna säger sig starkt uppleva engagemang och glädje i den aktivitet som uppstår när de ges möjlighet till skapande arbete med slöjdens olika material och slöjdsalens alla maskiner, verktyg och redskap. Kunskaperna upplevs av eleverna som nyttiga för såväl deras totala personliga utveckling som för deras handlingsberedskap inför framtiden. Slöjdämnets laborativa, undersökande arbetssätt är i sig inspirerande och trivselskapande. Är detta en möjlighet eller ett dilemma för slöjden? Hämmar nöjda elever en utveckling av arbetsformerna i slöjdsalen? Slöjdundervisningen och dagböckerna ser mycket olika ut mellan skolor/lärare. Utifrån huvudrapportens och dagboksstudiens resultat ställde vi följande frågor:

- Varför trivs eleverna i slöjden nästan oberoende av vilken sorts slöjdundervisning som bedrivs?
- Hur påverkas elevernas kunskapsinhämtande vid olika arbetsformer som möjliggör varierande grad av medverkan i slöjdprocessen?
- Vilka variationer i slöjdundervisningen kan en mer ingående och jämförande analys visa på inom dagboksgruppen vad gäller olika skolor och slöjdgrupper?
- Vilka skillnader finns i olika arbetsformer och uppfattningar om lärar -

elevsituation och hur påverkar dessa elevernas medverkan i slöjdprocessen?

I den mångfald av olikheter som uppstår när varje lärare själv eller tillsammans med andra, lärare eller elever, planerar sin undervisning och skapar arbetsformer, kan man särskilja två grupper. Dessa delar datamaterialet i två profilgrupper med utgångspunkt i elevernas upplevelse av i vilken utsträckning de menar sig kunna påverka undervisningen:

- En grupp där eleven upplever att han/hon **har stor möjlighet** att påverka sin slöjdundervisning.
- En grupp där eleven upplever att han/hon **har liten eller ingen möjlighet** att påverka sin slöjdundervisning.

FAKTA

den nya rapporten **Slöjdprocessen - om arbetsformer och kunskap** belyses olika arbetsformer och kunskapsuppfattningar. Utvärderingen (NU) genomfördes i årskurs 9 under våren 1992. På uppdrag av Skolverket gjordes utvärderingen i slöjd av Institutionen för slöjd och hushållsvetenskap vid Göteborgs universitet. Huvudresultaten från undersökningen finns presenterade i **Slöjd, huvudrapport, Skolverkets rapport nr 24** (1993). Delar av resultaten från analyserna av dagboksanteckningarna delges i slöjdens huvudrapport. En fördjupad analys av elevers och lärares dagboksanteckningar finns presenterade i rapporten **Slöjdprocessen - Arbetet i slöjdsalen. Dagboksanteckningar**. (Johansson, 1994).

Resultat från en fördjupad och jämförande analys presenteras i den nya rapporten **Slöjdprocessen - om arbetsformer och kunskap** som ges ut av Skolverket i slutet av året. I analysen ställs delar av Elevenkät 2 mot de resultat som framkommit i Elevenkät 1, Lärarenkäten och Dagboksstudien. Elevenkät 2 har eleverna besvarat direkt efter tio veckors dagboksskrivning. I denna avslutande enkät ges möjligheten att i direkt anslutning till det genomförda arbetet ta ställning till frågor om undervisningen och slöjdprocessen. Genom att specialstudera de elever och lärare som deltagit i alla utvärderingsinstrumenten, "dagboksggruppen", har vi fått möjlighet att bearbeta elevers och lärares medverkan i slöjdprocessen. I denna fördjupade och jämförande analys visar sig också vilka skillnader det finns i olika arbetsformer inom dagboksggruppen och hur dessa påverkar de inlärningsmöjligheter som skapas i slöjden.

Genom dessa grupperingars resultat i utvärderingens olika frågeställningar, kan vi dra slutsatser om den stora betydelse elevens egen möjlighet till påverkan har för slöjdarbetet. Stor påverkansmöjlighet ger stort engagemang, stort inhämtande av kunskap, stor medvetenhet om såväl ämnets som sina egna möjligheter.

Tre grupper

Både i huvudrapporten och i dagboksstudien har klart framgått skillnader som har med interaktion mellan elev och lärare att göra och hur dessa påverkar undervisningsformerna i slöjdsalen. Syftet med Elevenkät 2 var att eleven med sina dagboksanteckningar som grund skulle kunna sammanfatta sina upplevelser i direkt anslutning till det aktuella slöjdarbetet. I denna enkät tar eleven ställning till vem som stått för idén och vem som bestämt det nyss genomförda slöjdarbetet.

Elevernas svar delar enkätmaterialet i tre vanligt förekommande typer av undervisning:

- "Elev-elev", där eleven står för idén och dessutom själv bestämmer vad han/hon skall göra.
- "Lär-lär", där läraren står för en eller flera idéer eller ett arbetsområde och dessutom bestämmer vad eleven skall göra.
- "Lär-elev", där läraren står för en eller flera idéer eller ett arbetsområde men där eleven bestämmer vad han/hon skall göra.

Elevernas engagemang

Om vi jämför olika resultat för de grupper som vi kallat Elev-elev, Lär-lär, Lär-elev, märks intressanta skillnader. Eleverna tycker slöjd är ett roligt ämne oavsett vilken "grupp" man tillhör. Skillnaden mellan grupperna märks mest när frågan ställs om slöjd är viktigt och den blir tydligast när det gäller elevernas engagemang för slöjden. Just engagemanget visar sig vara starkt utslagsgivande vid jämförande analyser i frågor som gäller slöjdekunskaper. Eleven lär sig också inta en aktiv eller passiv roll alltefter den aktuella situationen och tror sig heller inte kunna eller vilja ändra på det. Utvärderingen har visat att om samspelet mellan lärare och elev fungerar, där eleven får möjlighet att utveckla sina egna idéer, får eleven som resultat av slöjdarbetet bättre handlingsberedskap att kunna och våga använda sina slöjdekunskaper i praktiken.

"Elev-elev"-gruppen når de högsta resultaten på de flesta av de kunskaps- och attitydfrågor som förekommer i utvärderingsinstrumentet, medan "Lär-lär"-gruppen redovisar de klart sämsta. Den undervisning där arbetet utgår från en lärardominerad arbetsform har förödande effekter på det som läraren vill "lära ut". Denna form av slöjdundervisning bör enligt de framtagna resultaten undvikas. Den arbetsform som utgår från elevens fulla delaktighet i hela processen visar sig i utvärderingen vara överlägsen för elevens allsidiga utveckling och kunskapsinhämtande. På de skolor där eleven har möjlighet att påverka når de bättre resultat i utvärderingens samtliga frågeställningar. Det går tydligt att se hur olika arbetsformer förstärker eller förhindrar möjligheterna att nå undervisningens mål. Är detta ett problem inte bara för slöjden utan också för hela skolan? I slöjden säger sig eleverna uppleva, i jämförelse med alla andra ämnen, stora möjligheter att kunna påverka undervisningen.

Stora förändringar

De resultat som framkommit i slöjdens utvärdering ger överlag ett mycket positivt intryck. Inför genomförandet av Lpo-94 står både slöjden och hela skolan inför stora förändringar. Nu gäller det att utifrån slöjdämnet minska garanterad undervisningstid ge eleven flera möjligheter till slöjd i exempelvis elevens val och skolans profilering. Hämta styrka och argument från elevers och lärares utvärdering av slöjden i grundskolan! Nu kan vi slänga/skrota de hårt styrda planeringarna. Vi behöver inte vara rädda att eleverna inte lär sig. Till och med det som vi av tradition anser vara klassisk slöjdekunskap lär sig eleven bättre när initiativ, påverkan, val utgår ifrån elevens förutsättningar mer än på lärarens mycket detaljerade planeringar. Våga utveckla arbetsformer både i slöjden och i skolans hela verksamhet! I slöjdämnet problem-lösande arbetssätt finns redan arbetsformer som gör att eleverna upplever trivsel och meningsfullhet. Att utveckla de bästa av slöjdens arbetsformer kan tillföra inte bara slöjden utan hela skolans verksamhet möjligheter till större engagemang och viljan att lära sig. Vi uppmanar därför alla att läsa rapporterna med resultat från slöjdens utvärdering inför genomförandet av den nya läroplanen!

ANN CARLBERG, MARLÉNE JOHANSSON
OCH BERT OWE LUNDQUIST

